

Kari Koho

Elina lukkanen muistelee evakkomatkaansa Terijoelta Järvenpähän

Elina lukkanen (os. Koho) kertoo evakkomatkalta lähdöstä:

"Kun lähdimme Terijoelta, sanottiin että kahden viikon päästä päästään takaisin. Sen verran saatiin tavaroita mukaan mitä keralleen otettiin. Minulle sanottiin, että ota 10 päivän eväät.

Sinne Kannakselle jätettiin kaikkia parempia tavaroita siinä uskossa, että päästään takaisin. Separaattorit ja kaikki sellainen mikä oli olevinaan arvokasta. Ei minua mikään suututa enempää kuin se valokuva-albumi – ei se olisi enää paljon ottanut tilaa. Eino kävi sodan aikana katsomassa, mutta maahan kaivettuja tavaroita ei enää ollut. Suureen sinkkiarkkuun oli laitettu sellaista mikä ei pilaannu.

Esimerkiksi sänkyjä ei voinut ottaa mukaan. Myös verhot jätettiin sinne odottamaan kotiin paluuta."

Anna Maria Koho muistelee lähtöä artikkelissaan Karjala-lehdessä vuonna 1959:

"Niin sitten koitti se lokakuun 12. päivä – kaunis syyspäivä se oli – jona meidän oli aikomus lähteä. Mutta kun sitten olisi pitänyt katsella mitä ottaa mukaan, ja mitä olisi parempia otettavaksi, ja mikä tarpeellisempaa, kun oli epävarmaa minne lähdetään, ja kuinka pitkäksi aikaa, niin kaikki tuntui niin sekavalta. Kotikin oli lähtötouhussa aivan sekaisin. Silloin tulivat kirkkoherra [Mutru] ja rehtori Salokas meille. He tulivat katsomaan, millä mielellä ihmiset suhtautuvat tähän lähtöön, ja he koettivat lohduttaa lähtijöitä.

Siinä meni sekin päivä vielä kokonaan iltaan. Lämmitin saunan ja kylvimme vielä kotisaunassa, ja koetin muutenkin touhuta jotain, että aika menisi paremmin. Paahdoin vielä kahvia valmiiksi kotiin jääville. ...

Niin sitten lähdimme illalla Tyrisevän asemalle, ja juna lähti noin kello 21. Kyllä siinä lähti ainakin osa Reimanin perheestä meidän kylän väkeä, ja muilta asemilta tuli vielä lähtijöitä lisää."

Aikanaan Anna Maria Koho kertoi Terijoen kunnan arvioimislautakunnalle lähettämässään kirjeessä, että "Mukaan saimme vaan pitovaatteet ja osan makuuvaatteista."

Elina lukkanen kertoo, että Muukossa oltiin kolme kuukautta, mutta sieltä haluttiin pois, koska hälytyksiä ja pommituksia tuli vähän väliä. Tämä johtui siitä, että Muukko oli lähellä Lappeenrantaa ja Viipuria.

Siirtolaisilla oli oikeus valtion raha-avustukseen. Elina muistelee miten sitä käytiin tivaamassa viranomaisilta:

"Minun äitini ja Pajun emäntä menivät kysymään sieltä Lappeenrannan poliisilaitokselta, että mikä vikana kun isäntä ei saanut niitä ruokarahoja. Niitä oli 12 markkaa määrätty henkeä kohti päivässä. Poliisimestari sanoi, että teille ei

tarvitse antaa edes yösijaa, mutta samaan aikaan tuli päämajasta Helsingistä puhelu, jossa sanottiin, että nyt tullee evakoille on annettava ruoka ja eläimille on annettava heinät. He kuuluivat siinä poliisimestarin virka-asunnossa sen päämajan puhelun, että kuinka hyvin on otettava vastaan se kansa, joka rajalta lähtee sodan jaloista."

Elina jatkaa kertomustaan siitä miten Muukosta lähdettiin ja miten aikanaan saavuttiin Joutsaan:

"Evakot odottivat Muukon asemalla kolme tuntia sitä, että koska juna tulee heitä hakemaan. Juna tuli sitten Muukon asemalle kymmenen–yhdeksentoista aikaan. Minä sanoin pajulaisille, että oli se hyvä asia, että me jouduimme junan viimeiseen vaunuun, että jos sattuisi vaikka pommi olemaan radalla – nyt me olemme suojassa. Kun se juna ajoi Taavettiin Simolan ratapihalle, se kääntyi ja me jouduimme kuitenkin veturin lähelle. Tämä oli meidän onni.

Juna meni hitaasti. Kaikki oli pimennetty. Valoa ei näkynyt missään. Vauhuissa ei ollut valoa. Juna meni sellaista hidasta vauhtia. Tuli hälytys, ja juna pysähtyi hälytyksen ajaksi ja kuinka ollakaan, yhtä-äkkiä jysähti niin kovasti, että minä ajattelin että nyt tuli osuma suoraan päälle. Mutta toinen tavarajuna ajoi meidän päälle.

Jos me olisimme olleet siinä viimeisessä vaunussa, niin kuinka oli käynyt? Siinä tuli haavoittuneita. Kaikki matkalaukut ja kaikki tavarat tulivat niskaan, ja minäkin pistin pääni junan penkin alle – ajattelin, että tulee sirpaleita.

Sitten meni aikansa ennen kuin taas päästiin liikkeelle, ja juna vei meidät lähelle Kouvolaa tai Korjaa – sinne missä olivat ne radat ja varuskunnat. Sanottiin, että nyt olette täällä koko päivän metsässä. Pakkasta oli 20 astetta. Monella ei ollut varattuna mitään lämmintä – eikä meilläkään ollut mitään lämmintä. Sanottiin, että nyt olette metsässä. Ja samassa tuleekin taas laivue. Sieltä tuli sitten alas pommeja. Kaikki olimme valkoisten lakanoiden alla – oli määräys olla valkoista päällä. Juostiin metsään. Ja asemamies sanoi, että täällä nyt olette ennen kuin illansuussa tullaan hakemaan teidät pois. No me olimme 20 asteen pakkasessa – emmehän me voineet mihinkään lähteä, kun ei tiedetty koska se juna tulee. Oli meillä eväitä, mutta ei mitään lämmintä ja pakkasta oli 20 astetta, ja siellä oli vanhoja ja lapsia. Tavarat jotka olivat junassa, menivät junan mukana. Se päivä tuntui pitkältä.

No sitten päästiin matkaan. Juna tuli illalla hakemaan meitä, ja päästiin junalla Kouvolaan. Ja eikös mitä: siellä oli asemalla pommisuoja. Vähän aikaa kun kerittiin olla Kouvolan asemalla tuli hälytys – taas ala juosta pommisuojaan. Taas jätä kaikki tavarat sinne junaan etkä tiedä onko siellä mitään kun tulet takaisin ja onko siellä junaakaan. No onneksi ei osunut siihen junaan.

Sitten vihon viimein aamusella sanottiin, että nyt tulee se Savon juna ja että nyt pääsemme sinne Joutsaan mihin terijokelaiset on sijoitettu. Ja me kun päästiin sinne Savon junaan, minä sanoin pajulaisille, että nyt ollaan kuin taivaassa. Tänne ei kuulu hälytystä, ei mitään. Siellä oli niin hiljaista ja rauhallista.

Sitten kun päästiin Mäntyharjulle, se rouva sanoi ensimmäiseksi, että tässä oli justiin pommitus. No, oltiin sitten kuitenkin yö Mäntyharjulla – päästiin siihen rouvalle yöksi. Sieltä sitten päästiin postiautolla Joutsaan. Siellä melkein jokainen, joka tuli valtamaantiellä vastaan, oli terijokelainen – tietysti evakko-

ja. He etsivät toisiaan ja tapasivat toisiaan. Siellä oli paljon terijokelaisia. Joutsassa oli tosi rauhallista ja joutsalaiset sanoivat, että tänne ei mikään sota ole ikinä yltänyt ja me ajateltiin, että nythän me päästiin hyvään paikkaan sotaa karkuun.

Joutsassa oltiin kuukausi. Äiti ja isä olivat myöskin siellä Joutsan kirkonkylässä. Kuukausi kerittiin olla, ja sitten tulikin rauha 13. päivä maaliskuuta 1940. Se kevätpuoli oltiin Joutsassa ja rauhallista tietysti oli, kun rauha tuli."

Ennakkosuunnittelun keskeneräisyyden vuoksi siirtolaiset sijoituivat suhteellisen pienille alueille, eikä tavoitteena ollut kunnittainen yhtenäisyys toteutunut. Tämän vuoksi huhtikuussa 1940 tehtiin päätös niin sanotuista tasoitusirroista. Niitä varten luovutetut kunnat jaettiin eri läänien kesken. Tämän jälkeen siirtolaiset pyrittiin sijoittamaan kunnittain yhtenäisille alueille. Nämä tasoitusiirrot koskivat ennen kaikkea maatalousväestöä. Toukokuussa 1940 terijokelaisia koottiin Järvenpäähän.

Tuusulan kunnan arkistossa säilytettävissä asiakirjoissa on tieto, jonka mukaan Salomon ja Anna Maria Kohon perhe saapui sijoituskuntaansa Tuusulaan 17.5.1940.

Elina muistelee Järvenpäähän menoa:

"Joutsassa oltiin yksi talvi. Sitten sanottiin, että terijokelaiset pääsevät Järvenpäähän, joka on lähellä Helsinkiä. No eihän meidän äidille muuta huolinut, kun olla lähellä Helsinkiä. Siellä on Pekka perheineen. Ja sitten valehtelivat vielä silviisiin, että kuka ensimmäisenä lähtee, se ainakin varmasti pääsee sinne Tuusulaan lähelle Helsinkiä. Me kun mentiin, heti sanottiin, kun päästiin Heinolaan, että te joudutte Myrskylään. Äiti sanoi, että meidät on luvattu Tuusulaan ja myö männään Tuusulaan.

Meidän tavarat, vähät mitä oli, jäivät sinne Heinolan asemalle. Pyörän minä onneksi sain siihen junaan missä itse tulin. Ja sitten semmoiset tärkeämmät vaatteet, no mitä minulla nyt oli – talvivaatteita ja semmoisia.

Sitten yksi meidän kylän emäntä oli sanonut meidän kylän Pohjalaisen Hermannille, että Kohojen tavarat ovat olleet tuossa koko viikon. Pohjalaisen Hermannin laitto sitten tavaroihin osoitteen ja ne tulivat Järvenpäähän.

Asemamiehet olivat sanoneet, että he laittavat tavarat tulemaan, mutta eivät olleet laittaneet. Minä kävin joka päivä siellä katsomassa, ajoin viisi kilometriä [Lammaskalliosta], että onko tavarat tullee. Jos ei Pohjalaisen Hermannin olisi laittanut niitä tulemaan, ne olisivat tänäkin päivänä vielä Heinolan asemalla – olisivatpahan ne pahvilaatikot siellä lionneet."

Järvenpäähän päästyään Kohon perhe sijoitettiin nykyisen Tuusulan kunnan alueella olevalle Lammaskallion tilalle. Tila on Tuusulanjärven luoteisrannalla. Sieltä on Järvenpään asemalle noin 4,5 kilometriä.

Kaikkiaan Tuusulaan tuli 4200 siirtolaista, joista 1700 oli terijokelaisia. Terijokelaiset keskittyivät erityisesti Tuusulanjärven pohjoispäässä olevaan Järvenpään kylään. Osa siirtolaisista jatkoi sodan jälkeen evakkomatkaansa muualle Suomeen. Esimerkiksi Kohojen lopulliseksi sijoituspaikaksi tuli Bengtsårin saari Hankoniemen kupeessa.

Lähteet:

- Koho-täti (*Anna Maria Koho*): artikkeli "Syyskesä 1939 Tyrisevällä", Karjala-lehti 29.10.1959
- Elina Lukkasen (os. Koho) haastattelu Hangossa 1980-luvulla (äänitallenne Terijoki-Seuran arkistossa). Tekijä: Markku Koho.
- Siirtoväen huolto 1940–1953 Tuusulan kunnassa, Vapaan huollon ja Suomen huollon avustuskortistojen muistivihko, Asutuslautakunnan ja majoituslautakunnan asiakirjat. Tuusulan kunnan arkisto, Tuusula
- Ahokas Osmo: Karjalan kannaksen evakuointi – Evakuointisuunnitelmat 1922–1944 ja evakuointien karu todellisuus. Pilot-kustannus 2004
- Koho Kari: Kohojen evakkotie Terijoelta Bengtsåriin, Hanko 2014